

Кірик Т.

ФІЛОСОФІЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ-МЕДИКАМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Здійснено порівняння державної освітньої політики і практики вищої школи в Європейському Союзі, Росії та Україні, вказано на відмінності у ключових поняттях. Росія обрала шлях тоталітаризму й пропагує «патріотизм», Європа – демократію і єдність. У сфері освіти України головним є словосполучення «формування особистості». У сучасних умовах ми пропонуємо активізацію вивчення англійської мови, участь у головних європейських проектах і створення у вітчизняних ВНЗ студентських груп опору російській інформаційній агресії.

Ключові слова: національна освітня доктрина, європейський освітній простір, європейська інтеграція, європейська свідомість, опір інформаційній агресії.

Постановка проблеми. Не тільки в Україні, в Росії, а й у більшості держав світу з розвиненими системами освіти домінуючий вплив на стратегію їх змін належить державним органам демократичного, тоталітарного чи проміжного характеру. Незважаючи на дуже велику кількість публікацій з цієї теми (тільки для України 1990-2015 років ми можемо вказати сотні творів і документів), обрана нами тема дослідження лишається не тільки актуальною, а й відзначається, так би мовити, підвищенням ускладненості через поєднання прискорення науково-технологічного прогресу та появою усе більшої кількості конфліктів і суспільних нестабільностей. Хоч вони мають вплив на все населення, але найгостріше реагує на інноваційні та інші зміни молодь старшого шкільного і студентського віку. Не тільки керівники України, а й колективи ВНЗ повинні безперервно коригувати свою діяльність, орієнтуючи її на максимальний і позитивний навчальний і виховний вплив на студентів.

Особливо важливим стає врахування явища розгортання глобальної і транскордонної «консцієнтальної війни XXI ст.» – організованого впливу на мислення і світогляд об'єктів нападу, уможливленої безприкладними змінами в інформаційній сфері, що настали після переходу на е-сигнали (цифровий запис) і формування швидкісних світових мереж зв'язку. Не заглиблюючись у деталі, вкажемо лише на виникнення конкуренції між ЗМІ і соціальними мережами за увагу студентів, за розподіл їх часу упродовж доби. Збільшення кількості і сили впливів на українських студентів має повернути увагу філософів, які цікавляться освітньою тематикою, до рефлексії над сучасністю і вибором стратегії руху до майбутнього.

Мета статті полягає в поглибленому філософському аналізі освітньої політики України, Російської Федерації і Європейського Союзу в аспектах вибору в них цілей виховання, дороговказів для формування молодіжного світогляду, вибору моральних та інших визначальних критеріїв життєдіяльності.

Вклад основного матеріалу дослідження. Хоч загалом подальший текст матиме виразне футурологічне спрямування, ми не можемо проігнорувати короткий огляд тих подій, що й сформували наше політичне, економічне та освітнє сьогодення.

Сучасна сфера освіти і виховання стала результатом всієї історії еволюції Homo Sapiens, розпочинаючи з часу появи у наших пращурів мовлення, що дало змогу перейти від мануально-демонстраційного навчання дітей і молоді до лекційно-семінарського. Набагато пізніше сталося винайдення писемності як способу фіксації інформації на різноманітних матеріальних носіях. Традиційно в поняття «освітня система» ми вкладаємо уявлення про заклади відповідного призначення та співдіяльність молоді й дорослих, що дає змогу формувати «грамотіїв».

Як і будь-які фахівці, «грамотії» бувають різної кваліфікації. Разом з економічним, соціальним і виробничим поступом в системі освіти формувалася пірамідална структура, основа якої охоплювала всі більший відсоток дітей, а вершиною були заклади університетського характеру. Ми вважаємо, що з моменту появи першого державного університету (Константинополь, 425 р.) визначальні риси побудови навчально-вихованих систем зазнали тільки вторинних змін, головна з яких полягає у перетворенні «освітньої піраміди» в «освітню башту». Це означає, що у сучасній Україні обов'язкове навчання вікової групи 6-18 років має практично стовідсоткове охоплення, а вищу освіту можуть отримати всі випускники середніх шкіл та інших закладів цього рівня.

Змін у цьому аспекті ніхто не передбачає, тому в Україні найбільше суперечок виникає під час обговорення мети, завдань і якості навчання. Більша частина населення сучасної України навчалася і формувала засади індивідуальної поведінки в тоталітарній освітній системі радянського зразка, що мала завданням забезпечення побудови комуністичного суспільства на всій планеті. Доцільно акцентувати той незаперечний факт, що універсальність цієї мети значно впливала на зменшення гостроти націоналістичних протистоянь на теренах СРСР, де жили і працювали більше сотні народів, кожний з яких мав власну мову і культуру. Зі зрозумілих причин російська мова стала домінуючою та обов'язковою для вивчення в усіх державних школах.

Розпад СРСР ліквідував мовні суперечності в частині утворених держав, але не в усіх. Населення різних регіонів України мало відмінні погляди з мовних питань, було чимало й таких, хто вважав незалежну Україну штучним і випадковим політичним утворенням. Для них було б доцільніше ще раз повторити події 1654 р. і знову приєднатися до Росії. На жаль, подібні переконання створюватимуть проблеми всій Україні навіть після припинення Росією неоголошеної війни та відновлення нашої територіальної цілісності. Єдина значна надія автора – остаточний розпад Російської Федерації на фрагменти, серед яких не буде жодного, що значно переважав би за розміром Україну.

Наш успіх у нав'язаній нам конфронтації з Росією дуже залежатиме від діяльності освітньої та інших інформаційних систем. Для старту загального аналізу доцільно за допомогою Інтернету встановити комплекс тих найбільш уживаних термінів і понять, які фігурують у державних освітніх документах не тільки України, а й ЄС та Росії. Ми виявили, що в XXI столітті в ЄС найбільш уживаним було слово «європейськість», в Росії – «патріотизм» (статті про підготовку майбутніх воїнів поступово виходили на перше місце у педагогічних журналах), а в Україні – «особистість». Нас вразила та обставина, що словосполучення «формування особистості» в українських педагогічних виданнях нині зустрічається приблизно в півсотні разів частіше, ніж у російських.

Спробуємо пояснити це не стільки через перелік політичних акцій і пропозицію Президента Росії В. Путіна негайно трансформувати світоустрій на основі врахування бажання переважної більшості громадян відновити Імперію (т.з. «імперське мислення» й справді є у наших східних сусідів пріоритетним), скільки на основі фактичного скерування освітньої політики та виховного впливу на молодь.

Для цього доцільно здійснити порівняння національних доктрин розвитку освіти в XXI ст. в Росії та Україні, які були створені практично одночасно. Автори російської Доктрини наголошують насамперед на визначенні чотирьох головних завдань діяльності системи освіти:

«Створення основи для сталого соціально-економічного і духовного розвитку Росії, забезпечення високої якості життя народу та національної безпеки;

- зміцнення демократичної правової держави та розвиток громадянського суспільства;
- кадрове забезпечення динамічного розвитку ринкової економіки, що має інтегруватися у світове господарство і володіти високою конкурентоспроможністю та інвестиційною привабливістю;

• утвердження статусу Росії у світовому співтоваристві як великої держави у сфері освіти, культури, мистецтва, науки, високих технологій та економіки» [6].

Тут вирізняється категоричністю останнє завдання, роль якого стає ще виразнішою, якщо поглянути на довгий перелік конкретних завдань освітньо-виховної системи РФ. Там чільні місця займають вимоги формування патріотів, спроможних до захисту національної безпеки, до втілення у життя наміру відновлення імперського статусу. У Доктрині цих слів немає, але мовиться про швидке перетворення Росії у «велику державу» не тільки за територією, а й за впливом на світові події.

Якщо Єльцинська Росія 1990-х головні фінансові і кадрові впливи скерувала на збереження російськомовного впливу на теренах СНД (в Україні хабарники у Верховній Раді безліч разів блокували проекти законів, скерованих на максимальну державну підтримку видань українською мовою), то пізніше засобом імперіалізації стала війна. В. Путін і його соратники навіть не намагалися ліквідувати національні протистояння на Північному Кавказі, вважаючи їх необхідними для патріотичного згуртування всього населення та зміцнення підстав для збільшення кількості збройних сил. Ці засоби, на жаль, виявилися ефективними і принесли в останні два роки багато горя на Південь і Схід України.

Узагальнюючи роль освітян Росії в підтримці агресивної політики свого керівництва, вкажемо на дві дуже істотні обставини, що були відсутні в незалежній Україні:

1) кілька сотень років на росіян діяла пропаганда з боку церковної і світської влади, переконуючи їх у ролі лідера на Землі на основі переваги над усіма іншими націями в духовності, культурі, науці;

2) росіяни були переконані в повній генетичній єдності великоросів, білорусів та українців у складі одного народу з характерними для усіх інших народів світу регіональними мовними відмінностями та особливостями.

Саме ці дві обставини ми вважаємо причиною того, що російська державна пропаганда за останні кілька років з легкістю сформувала у росіян ненависть до українців, інспірувала їх бажання знищити нашу державу та включити її фрагменти у склад РФ.

Керівників Росії не цікавить тема «формування особистості», адже особистість відрізняється від «патріота» автономією і самостійністю мислення, спроможністю до критичного аналізу дій інших людей. Навіть у найкращих книгах радянських часів (наприклад, «Філософська енциклопедія», 1989 р. [7]) у поясненні поняття

«особистість» наголошується на необхідності використання творів Маркса, Енгельса, Леніна для формування правильного уявлення про його зміст.

На відміну від дуже імперіалізованої Росії з примусом громадян до патріотизму, Європа після численних помилок у минулому стає цивілізованішою й правильно уявляє роль «людини розумної» на планеті. Визнані помилкою ультра-патріотичні погляди початку і середини ХХ ст., а віцілілі після останньої війни європейці стали шукати нові шляхи до благополуччя і миру. Ось цікавий і правильний аналіз нових європейських підходів з двома прогнозами майбутнього:

1) «Зміна політичних і соціальних пріоритетів у найближчі роки змусять переглянути головну мету освіти і перейти від виховання громадянина певної країни до формування «громадянина світу», людини відповідальної, чия освіченість і мораль досягне рівня відповідності до тих глобальних завдань, які йому доведеться вирішувати»;

2) «Поглиблюється розрив між успадкованими (генетичними) програмами поведінки людини і вимогами життя в демократичних суспільствах. Цю проблему можна вирішити лише удосконаленням змісту первинної освіти і збільшенням її тривалості» ([3, с. 64] та ін.).

Перший прогноз вказує на те, що Європа й далі розвиватиме свої досягнення – декларації «Про права людини» і «Захист дитинства», а надалі розвиватиметься на засадах формування «європейськості». Це не заклик до зведення стіни навколо себе, а пропозиція нової цивілізованості на базі усвідомлення необхідності подолання екологічних та інших загроз.

Більш короткий другий прогноз оперує поняттям «первинна освіта» (initial education), винайденим у розвинених державах для позначення всіх форм навчання і професійної підготовки, що тривають від народження людини аж до початку нею дорослого життя, зокрема, виходу на ринок праці з отриманою фаховою підготовкою.

Головний зміст цього висловлювання щодо «природно-генетичних програм поведінки» – попередження про те, що в глобалізованому світі з мінімумом бар'єрів на кордонах зростає небезпека з боку масової міграції робочої сили. Іммігранти прибувають з країн, де й досі домінує тоталітаризм чи навіть трайбалізм. Вони зростають в умовах підкорення владі чи вождю, а прибувають в європейські демократичні країни, де панує свобода, автономія і відповідальність. На жаль, відмінності у нормах індивідуальної поведінки та релігійний фанатизм (переважно ісламський) посилюють у найбільш

благополучних державах Європейського Союзу соціальну нестабільність.

Доцільно нагадати, що на початку 1990-х років багато європейців (насамперед французи) поділяли російську точку зору щодо відсутності українського народу та його мови як окремішності (у славетному словнику Larousse укладачі не включили нашу мову в число слов'янських – не помітили її). А от в об'єднаній Німеччині все інакше, бо там у школах молодь знайомиться зі справжньою історією германців (готів та ін.) та українців, а також з сучасними уявленнями про генетичний і соціальний внесок у поведінкові вчинки кожної людини. У результаті Німеччина одразу ж стала на бік України після захоплення армією Росії Криму, а Франція – набагато пізніше і з меншою переконаністю.

Тут доцільно нагадати про нові наукові факти, віднайдені європейськими генетиками і археологами, які в усіх деталях простежили історію народів-землеробів і шляхи їх прибуття з Близького Сходу в Європу. Для теми статті найважливішими ми вважаємо два:

1) українці є частиною винахідників землеробства і скотарства. Вони прибули на північні береги малого і прісного Чорного моря ще 8000 років тому ([7] та ін.);

2) після приручення праукраїнцями коней настала нова фаза їх тривалого змагання з азійськими кочівниками на теренах від Дніпра до Дону. Лінгвістичним наслідком стало виникнення цілком нової мови, що стала витокком усіх сучасних і вже відмерлих мов, які формують індоєвропейську групу, якою на сьогодні розмовляє аж половина населення планети [1].

Можна тільки вітати ці новітні відкриття, що незаперечно і назавжди довели приналежність українців до європейської мовної і генетичної спільноти, спільність у засадах соціальної і колективної поведінки. В Європі найбільше поважають людину-особистість, свідому свого життєвого призначення і готову будувати і захищати європейську цивілізацію, демократичні цінності, свободу і братерство.

Подібні погляди пояснюють позитивне ставлення Європи до сучасної України, а її фахівці відзначають також, що український варіант Національної освітньої доктрини радикально відрізняється від російського скеруванням не на забезпечення «величі держави», а на «формування особистості» – справжнього і культурного європейця [5].

Очевидно, що Європейський Союз не випадково став нашим союзником в неоголошеній війні Росії на Сході України, яку В. Путін неминуче намагатиметься поширити аж до кордонів ЄС. З аналізу

останніх наукових матеріалів і публікацій ЗМІ про ставлення європейців до українців і росіян впливає приємний для нас висновок – нас вважають європейцями, високоморальними, культурними і працьовитими особами, яким можна надавати притулок і допомогу. Це зростання іміджу українців не може зупинити навіть запекла інформаційна війна, яку Росія розгорнула на всій планеті, не шкодуючи грошей на підкуп журналістів і науковців з усіх держав світу.

Нашою відповіддю на брехню і підступи Росії, що дуже активно використовує як відомі [2], так і засекречені засоби психологічного впливу на нашу молодь і загал населення України, мають стати наукові факти. Саме їх ми вважаємо найбільш переконливим засобом усунення у студентів поваги до Росії, захвату її справжніми і міфічними досягненнями. Ми не маємо права програти у протистоянні з путінською Росією саме тому, що ми – європейці, і «старші» від великоросів аж на 7 000 років. Серед студентів необхідно якомога активніше поширювати нову наукову інформацію, яка й стала основою дуже привабливого і перспективного в усіх відношеннях варіанту «Української ідеї – XXI», створеного українським науковцем-універсалом К. Корсаком [4].

Висновки даного дослідження. Отже, ми пропонуємо часткову зміну виховного аспекту історичної освіти на основі новітніх фактів. Доцільно якнайменше згадувати про Київську Русь через побудову її історії на брехливих міфах, які були створені й поширені в радянські часи для потреб остаточного знищення українців через проголошення їх росіянами. Кращі російські науковці-генетики вже довели, що узагалі не існує «генів Рюрика» [2], а загал ДНК росіян є комбінацією генів слов'ян Півночі України і того азійського населення, що після танення льодовиків прийшло зі Сходу по лінії Алтай – Урал – Валдайська височина і навколишні території.

Наприкінці відзначимо, що новітні відкриття в сонячній енергетиці і прискорення удосконалення 3D-принтерів віщують повне зникнення основного джерела сили Росії – продажу нафти і газу. Втрата цих коштів зробить бюджет надто малим для утримання збройних сил і підкупу народів Північного Кавказу та інших регіонів, тому Російська Федерація неминуче і назавжди зникне, як свого часу Австро-Угорщина чи інші подібні імперії. Україні така доля не загрожує, адже несправедливі та підступні дії росіян, масовість їх ненависті надовго знизили бажання українців спілкуватися з ними і розвивати якісь спільні проекти.

Зростає розуміння культурної і наукової безперспективності російської мови на всій території України, переважна більшість населення якої вже готова до приєднання до НАТО, яке так ефективно захищає від російського гніву крихітну Естонію чи інші держави Балтії. Одночасно поширюється розуміння необхідності оволодіння англійською мовою не тільки в аспектах туризму чи наукових публікацій, а й отримання від наших західних союзників посправжньому ефективної допомоги.

Ми переконані у тому, що європейський вектор у вищій освіті України лишиться пріоритетним, але участь в Болонському процесі має стати другою після приєднання до європейських проектів наукових досліджень, насамперед, у рамках Лісабонської стратегії розвитку нанонаук і нанотехнологій. Всі випускники середніх шкіл і студенти мають стати «достатньо англомовними», виконуючи цим свій громадянський обов'язок підтримки розвитку і обороноздатності Вітчизни.

Наша вища школа має активізувати виховну роботу для підвищення опірності студентів до російської пропаганди. Викладачі суспільних дисциплін можуть успішно використати головні положення згаданої «Української ідеї – ХХІ», доповнивши її новішими науковими даними. Для підвищення мотивації до вивчення англійської мови слід ознайомити студентів з Болонським, Лісабонським та іншими європейськими процесами, акцентуючи перспективи навчання у зарубіжних ВНЗ, обмінів і співпраці в наукових дослідженнях.

Інтернет та все більш досконалі соціальні і професіональні мережі уперше створили можливості для плідної взаємодії, для організації і діяльності груп науковців і викладачів з різних країн для вирішення важливих для усіх завдань. Очевидно, що для участі в цьому студентів України необхідне непогане знання ними комп'ютерів (тут наші студенти не мають проблем) та міжнародної мови наукового спілкування. Сподіваємося, що для вирішення цього завдання буде корисним досвід наших спеціалізованих ВНЗ і кафедр, подібних за завданнями до кафедри гуманітарних дисциплін та мов ПВНЗ «Київський медичний університет УАНМ».

Ми висловлюємося також за діяльність інституту кураторства, що частково зумовлено різницею у віці першокурсників українських і європейських ВНЗ. Не завадить і психологічна підтримка студентів, але ще більше необхідне їх об'єднання під керівництвом фахівців у щось подібне до «груп активного опору психологічній війні», яку все активніше веде путінська Росія. Але згуртованість цих груп та їх ефективність залежатиме – повторимо цю думку – від надання

студентам новітньої наукової інформації, залучення їх до її пошуків та використання.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Даймонд Дж.* Третий шимпанзе. Перев. с англ. Д.А. Бабейкиной. – М. : АСТ; 2013. – 242 с.
2. *Клёсов А. А.* Занимательная ДНК-генеалогия. Новая наука даёт ответы. – М. : Вече, 2013. – 168 с.
3. *Корсак К.* Футурологическое эссе – поиски компаса и указателей для нового тысячелетия // Народное образование. – 2002. – № 7. – С. 61-68.
4. *Корсак К.* Пропозиція «Української ідеї – XXI» // Вища школа. – 2104. – № 11-12. – С. 60-71.
5. *Національна доктрина розвитку освіти / Андрущенко В.П.* Роздуми про освіту: Статті, нариси, інтерв'ю: 2-ге вид., допов. – К. : Знання України, 2008. – С. 801-816.
6. *Національная доктрина образования в Российской Федерации // Поиск.* – 13 октября 2000 г. – № 41 (595). – С. 6.
7. *Резник Н. Л.* Прогрессоры земледелия // Химия и жизнь. – 2011. – № 3. – С. 12-15.

Кирик Т. Философия совершенствования воспитательной работы со студентами-медиками в современных условиях.

Проведено сравнение государственной образовательной политики и практики высшей школы в Европейском Союзе, России и Украине, указано на различия в ключевых понятиях. Россия выбрала путь тоталитаризма и пропагандирует «патриотизм», Европа – демократию и единство. В сфере образования Украины главным является словосочетание «формирование личности». В современных условиях мы предлагаем активизацию изучения английского языка, участие в главных европейских проектах и создание в вузах студенческих групп сопротивления российской информационной агрессии.

Ключевые слова: национальная образовательная доктрина, европейское образовательное пространство, европейская интеграция, европейское сознание, сопротивление информационной агрессии.

Kiryk T. Philosophy of improving educational work with medical students in modern conditions.

It is a comparison of state educational policy and practice of higher education in the European Union, Russia and Ukraine, given the differences in key concepts. Russia has chosen the path of totalitarianism and promotion the «patriotism», Europe – democracy and unity. In the field of education in Ukraine the main phrase is «the forming of personality.» Under current conditions, we recommend mainstreaming the English language, participating

in major European projects and the creating student groups of resistance to Russian informational aggression at universities.

Keywords: national educational doctrine, European educational space, European integration, European consciousness, resistance to informational aggression.

Задумайло О.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ: ВІД ДЕРЖАВОЦЕНТРИЗМУ ДО ГРОМАДЯНОЦЕНТРИЗМУ

У статті досліджується становлення права людини на інформацію на різних історичних етапах. Також аналізуються політико-правові концепції філософських поглядів про взаємодію громадянського суспільства і держави, трансформацію управлінської моделі від державоцентризму до громадяноцентризму та її інформаційної складової.

Ключові слова: інформація, право на інформацію, свобода індивіда, громадянське суспільство, держава.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції процесу глобалізації призводять до необхідності ґрунтовного аналізу відносин між суспільством і державою, між державою та індивідом. Інформаційне середовище та використання інформаційних технологій трансформують традиційні управлінські моделі. Розвиток інформаційних систем та технологій значно збільшують можливості інформаційного впливу на всі аспекти суспільного життя. Таким чином, створюються нові форми взаємодії в соціумі, які в перспективі можуть або гарантувати свободу і незалежність громадянського суспільства й індивіда, або призвести до жорсткої централізації і абсолютної підконтрольності людини бюрократичним структурам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для вирішення цієї проблематики необхідно розглянути основні етапи трансформації суспільства, взаємодії його з державою та місце інформації в цій взаємодії. Ми звернулися до філософських поглядів Аристотеля, С. фон Пуфендорф, Т. Гоббса, Дж. Локка та ін. Разом з тим проаналізували праці вітчизняних та зарубіжних науковців: М. Айбата, В. Нерсеянца, П. Новгородцева, А. Галухіна.

Мета статті – дослідити теоретичні аспекти забезпечення права на інформацію в розрізі філософських концепцій від монархічного